

בתי המשפט

002274/04 א		בית משפט השלום רחובות	
01/01/2009		כבוד השופטת איריס לוי-עבודי	בפני:
	תאריך:		

בעניין: פרץ משה
 ע"י ב"כ עו"ד אילן דמארי
 התובע
 נ ג ד
 1. טמפו תעשיות בירה בע"מ
 2. כלל חברה לביטוח בע"מ
 ע"י ב"כ עו"ד איתן נשיץ ועו"ד דני כהן
 הנתבעות

חקיקה שאוזכרה:

[פקודת הנזיקין \[נוסח חדש\]](#)**פסק-דין**

בפניי תביעה לפיצויים בגין נזקי גוף, אשר לטענת התובע נגרמו לו כתוצאה מאירועים שהתרחשו במהלך עבודתו אצל הנתבעת 1.

התובע, מר משה פרץ, רווק יליד 8.8.1964, עבד כנהג משאית שכיר (בתפקיד של "נהג פנים" או "נהג חצר") בסניף פתח-תקווה (סגולה) של הנתבעת 1. התובע עבד אצל הנתבעת 1 משנת 1986 לערך עד שפוטר מעבודתו בחודש יולי 2003.

הנתבעת 1 היא חברת טמפו תעשיות בירה בע"מ (להלן: "**הנתבעת**"), שעיקר עיסוקה בתחום של ייצור ושיווק משקאות שונים. הנתבעת שימשה, כאמור, כמעסיקתו הישירה של התובע בתקופה הרלוונטית לכתב התביעה.

הנתבעת 2, כלל חברה לביטוח בע"מ, ביטחה את הנתבעת בביטוח חבות מעבידים.

שתי הנתבעות היו מיוצגות יחדיו בפניי.

התביעה

על-פי האמור בכתב התביעה, "**עובר לאירוע היה התובע אדם בריא בגופו ובנפשו אשר היה בעל היכולת למלא כנדרש את מכלול הדרישות הייחודיות – הן הגופניות והן המנטליות – הניצבות בפני עובד בתפקידו**" (סעיף 18 לכתב התביעה).

ברם, לטענת התובע, נגרם לו נזק נפשי משמעותי במהלך עבודתו וכתוצאה ממנה, וזאת בשל האירועים הבאים:

במהלך החודשים מאי-יוני 2002 נדרש התובע, בהוראת ובהנחיית הממונים עליו מטעם הנתבעת, לבצע את עבודתו אצל הנתבעת במשמרות רבות וארוכות אשר התארכו במשך למעלה מ-12 שעות למשמרת (להלן: "**האירוע הראשון**"), וכן לבצע עבודות שונות מחוץ למסגרת תפקידו (להלן: "**האירוע השני**").

לטענת התובע, כתוצאה מכך נגרמו לו סחרחורות שבעקבותיהן פנה לבירור רפואי. במהלכו של בירור רפואי זה, ביום 30.7.02, כתבה הרופאה התעסוקתית ד"ר אלה חיימסקי משירותי בריאות כללית (להלן: "**הרופאה התעסוקתית**") להנהלת כוח-אדם של הנתבעת כי:

הנ"ל [התובע –א.ל.ע.] מסוגל לחזור לעבודתו הרגילה כנהג פנים מ-
 4.8.02 במסגרת 8 שעות עבודה ביום בשעות בוקר בלבד – לתקופה של
 3 חודשים.
 [נספח "א" לתצהיר התובע].

ואולם, לטענת התובע, הנתבעת פעלה בניגוד לקביעת הרופאה התעסוקתית וחייבה אותו לבצע את עבודתו בשעות הלילה, וזאת בניגוד לרצונו ותוך איומים כי במידה ולא יבצע את עבודתו הוא יפוטר (להלן: "האירוע השלישי").

לבסוף טען התובע, כאמור, כי כתוצאה ישירה מאירועים אלה נגרמה לו פגיעה מהותית וניכרת בנפשו וכי הוא הוגבל באופן ניכר בתפקודו ובאורח חייו. עוד טען התובע כי מאז הפגיעה הוא אינו עובד ואינו מסוגל לעבוד וכי הוא מתגורר עם אמו בבית הוריו.

התובע טען כי במעשים אלה התרשלה הנתבעת כלפיו וכן ביצעה עוולה של הפרת חובה חקוקה לפי סעיף 63 [לפקודת הנזיקין](#) [נוסח חדש].

ההליכים

התובע נבדק על-ידי מומחים רפואיים מטעם שני הצדדים וכן על-ידי מומחה מטעם בית-המשפט. לאחר שהמומחה מטעם בית-המשפט נשאל שאלות הבהרה על-ידי שני הצדדים, הגישו הצדדים תחשיבי נזק. בשלב זה (חודש יולי 2005), ולאור העובדה כי המומחה מטעם בית-המשפט קבע לתובע נכות זמנית בלבד, קבע בית משפט זה (כבוד סגנית-הנשיא א' שטמר) כי ההליכים בתובענה יעוכבו עד לבדיקה חוזרת של התובע בידי המומחה מטעם בית-המשפט.

ההליכים בתיק חודשו כעבור שנה וחצי לערך, בחודש דצמבר 2006. לאחר שהצדדים לא הגיעו לכלל הסכמה ביחס להצעת פשרה שהוצעה על-ידי בית-המשפט, הגישו הצדדים תצהירי עדות ראשית מטעמם והתיק נקבע לדיון הוכחות בפניי.

מטעם התובע הוגשו תצהיריהם של התובע עצמו, מר אלעד עידן (מנהל ואחראי המשמרת של התובע מטעם הנתבעת, להלן: "עידן") ומר אליהו ממן (נהג פנים אחר שעבד ביחד עם התובע, להלן: "ממן"). מטעם הנתבעות הוגש תצהירו של מר אברהם סרנגה (אחראי רכש ותחזוקה ויו"ר ועד העובדים בסניף פתח-תקווה של הנתבעת, להלן: "סרנגה").

הליך ההוכחות בתיק החל בסוף חודש אפריל 2008 ובמהלכו נחקרו בפניי המצהירים השונים מטעם הצדדים וכן המומחה הרפואי מטעם בית-המשפט.

הצדדים סיכמו טענותיהם בכתב.

המחלוקות בין הצדדים

אין מחלוקת בין הצדדים כי התובע סובל מנכות נפשית, אשר הוערכה על-ידי שלושת המומחים הרפואיים השונים שמסרו חוות-דעת במסגרת תיק זה בשיעורים שבין 10% ל-45%. (ככל הנראה אף קיימת חוות-דעת של המומחית הרפואית מטעם התובע מיום 23.12.05, שאינה נמצאת בתיק בית-המשפט, ובה מוערכת נכותו הנפשית הצמיתה של התובע בשיעור של 60%).

ברם, הנתבעות חולקות על עצם קיומם של האירועים שתוארו בכתב התביעה ועל הקשר הסיבתי בין אירועים אלה (ככל שהתרחשו) לבין נכותו הנפשית של התובע. כמו כן חולקות הנתבעות על שעור נכותו הנפשית של התובע, כפי שנקבע על-ידי המומחה הרפואי מטעם בית-המשפט, ועל גובה סכומי הפיצויים שנתבעו על-ידי התובע.

אדון אפוא בדברים על-פי סדרם. ראשית אדון בעצם קיומם של האירועים שתוארו בכתב התביעה ובקשר הסיבתי בינם (ככל התרחשו) לבין נכותו הנפשית של התובע. לאחר מכן – ובמידת הצורך – אדון בשיעור נכותו הנפשית של התובע ובשאלת הפיצויים.

האירועים שתוארו בכתב התביעה

כאמור, הנתבעות חלקו על עצם קיומם של האירועים שתוארו בכתב התביעה וטענו כי התובע עבד במשמרות קבועות ומסודרות בהתאם לחוק ולא ביצע כל מטלה או משימה שלא נכללה במסגרת תפקידו.

אדון אפוא באירועים שנטענו על-ידי התובע על-פי סדרם:

האירוע הראשון

כאמור, במסגרת האירוע הראשון טען התובע כי במהלך החודשים מאי-יוני 2002 נדרש לבצע את עבודתו אצל הנתבעת במשמרות רבות וארוכות אשר התארכו במשך למעלה מ-12 שעות למשמרת (סעיף 4 לתצהיר התובע).

טענתו זו של התובע נתמכה בתצהיריהם של עידן וממן.

עידן הצהיר כי:

במהלך חודשים 5-6/2002 לערך, התובע ועובדים נוספים נדרשו, על-פי הוראות והנחיות הממונים עלינו... לבצע עבודתנו במשמרות רבות וארוכות אשר התארכו למעלה מ-12 שעות ולפעמים הגיעו ל-16 שעות רצופות. [סעיף 4 לתצהיר עידן – המעבר מגוף שלישי לגוף ראשון באמצע המשפט מופיע במקור – א.ל.ע.]

ואילו ממן הצהיר כי:

במהלך חודשים 5-6/2002 לערך, התובע ואני נדרשנו, על-פי הוראות והנחיות הממונים עלינו... לבצע עבודתנו במשמרות רבות וארוכות אשר התארכו למעלה מ-12 שעות ולפעמים הגיעו ל-16 שעות.

[סעיף 3 לתצהיר ממין].

מעבר לתצהיריהם של התובע, עידן וממן, טענה זו לא נתמכה במסמכים או בראיות חיצוניות אחרות כלשהן.

לעומת זאת, הנתבעות הגיש באמצעותו של סרנגה את דו"חות הנוכחות הממוחשבים של התובע לשנת 2002 (נספח "א" לתצהיר סרנגה, להלן: "דו"חות הנוכחות"). כן היפנה סרנגה בתצהירו לתלושי השכר של התובע בחודשים מאי-יוני 2002, שצורפו לכתב התביעה (נספח "ד" לכתב התביעה). סרנגה הדגיש - וטענתו בהקשר זה לא נסתרה בחקירתו הנגדית או בכל דרך אחרת - כי מדו"חות הנוכחות ותלושי השכר הללו עולה בבירור כי התובע כלל לא הגיע לעבודתו אצל הנתבעת בחודשים מאי-יוני 2002, ולמעשה כלל לא עבד בפועל מיום 29.4.02 ועד ליום 11.8.02, אלא שהה בחופשת מחלה.

מסקנה זו נתמכת גם באישורים המעידים על חופשות מחלה של התובע במרבית המועדים הרלוונטיים, שהתובע עצמו צירף לכתב התביעה (נספח "ג" לכתב התביעה - האישורים שצורפו מתייחסים לתאריכים 23.4.02 עד 31.5.02 ולתאריכים 1.7.02 עד 9.8.02, אך, כאמור, לפי דו"חות הנוכחות ותלושי השכר, התובע היה בחופשת מחלה גם בחודש יוני 2002 וסביר להניח כי היה בידי אישור מחלה גם לחודש זה, שלא צורף לתיק בית-המשפט).

כאשר עומת התובע בחקירתו הנגדית עם עובדות אלה אישר למעשה כי אכן לא עבד בפועל אצל הנתבעת במהלך החודשים מאי-יוני 2002:

ש. אתה אומר שזה קרה ביוני?
 ת. כן. ביולי היה לי את המסמך מרופא תעסוקתי. המצב שלי הנפשי לא הכי טוב, אני לא יכול לזכור את כל התאריכים במדוייק.
 ש. אני מסתכלת על תלושי המשכורת שלך מחודש יוני שאתה טוען שקרה הארוע, אני רואה שהיית כל החודש הזה בחופש מחלה. לא עבדת.
 ת. כי זה קרה לי. לא עבדתי חודשיים. למה אמרתי בהתחלה חמישי ושישי?
 ש. מיום 1.6 עד 30.6 לא עבדת.
 ת. אמת.
 ש. איך קרה לך הארוע?

ת. לא זוכר בדיוק, חודשיים לא עבדתי בכלל.
 ש. גם בחודש מאי וגם ביוני לא עבדתי?
 ת. לא עבדתי. הייתי חולה. לא הייתי מתפקד בכלל. גם היום אני יושב עם כדורים, בלי הכדורים לא יכול לזוז שמאלה ולא ימינה.
 ש. מפנה לסעיף 4 לתצהיר, אתה כותב בחודשים חמישי ושישי היו לך סחרחורות זה לא נכון כי לא עבדתי.
 אתה אמרת שבחודש מאי ובחודש יוני לא עבדתי. נכון?
 ת. כי קרה לי את זה. בגלל שקרה לי המקרה. לא זוכר בדיוק מתי קרה לי המקרה. מאז שקרה לי המקרה חודשיים רצוף לא עבדתי. לא יכול לזכור בדיוק את התאריך. אני לא יציב, לא יודע מה אני עושה. כל הראש שלי מסתובב. מה שהם עושים פה זה הבל הבלים. חודשיים לא עבדתי. מאז שקרה לי נתנו לי חודשיים מחלה.
 [עמ' 17-18 לפרוטוקול, שורות 14-25].

גם חקירתם הנגדית של עידן וממן לא תמכה יותר בגרסה שהובאה בתצהירם.

עידן העיד בחקירתו כי:

ש. אתה כותב בתצהירך שבמהלך חודש מאי ויוני 2002 התובע עבד במשמרות מעל 12 שעות?
 ת. כל הזמן. מאז שאני מכיר אותו.
 ש. תקרא מה שכתוב בתצהיר.
 ת. מה שכתוב אמת.
 ש. במאי ויוני עבד במשמרות מעל 12 שעות?
 ת. כל הזמן.
 ש. מר פרץ לא עבד בחודשים מאי ויוני. הוא היה בחופשת מחלה גם במאי וגם ביוני. מה שכתוב בתצהירך לא נכון.
 ת. החודשים האלה לפני שהעזיבו אותו?
 ...
 ש. מר פרץ לא עבד בחודשים מאי ויוני. הוא היה בחופשת מחלה גם במאי וגם ביוני. מה שכתוב בתצהירך לא נכון.
 ת. אני יודע שהיתה תקופה שהוא היה חולה...
 [עמ' 24 לפרוטוקול, שורות 5-23].

ואילו ממן העיד כי:

ש. אתה אומר שבחודשים מאי ויוני 2002, מפנה לסעיף 3 לתצהירך, נאלצתם לעבוד שעות ארוכות אתה והתובע, מעל 12 שעות. זה מה שכתוב בתצהירך. נכון?

ת. כן.

ש. אני אומרת לך שבמאי וביוני התובע בכלל לא עבד. גם בחודש מאי וגם בחודש יוני הוא היה בחופשת מחלה.

ת. את התובע אני לא נכנס לו בכיסים שלו או בסיכונים שלו. מה שסבל, סבל מאיזו מחלה. לא יודע מה.

ש. מה שכתוב בסעיף 3 לתצהירך שבחודש מאי ויוני עבדתם מעל 12 שעות, יכול להיות שזה לא נכון?

ת. למה לא נכון? זו העונה של טמפו, העונה של הקיץ שיש כל כך הרבה עבודה, היינו יוצאים עם סחורה וחוזרים ב- 19:00, 20:00 ו- 21:00.

ש. מראה לך תלוש של התובע, לפי תלוש המשכורת למאי 2002 וליוני 2002 הוא היה בחופשת מחלה במשך חודשיים. זאת אומרת שבחודש מאי ויוני בניגוד למה שכתוב בתצהירך, הוא לא עבד.

ת. כמו שאמרתי לך, אני לא יכול להכנס בעניינים שלו, כן עבד או לא.

ש. אתה לא יודע להגיד אם עבד או לא עבד?

ת. מה אני איתו? התחתנתי איתו שאדע מה הוא עושה?

[עמ' 27 לפרוטוקול, שורות 1-6].

מכלל האמור לעיל אין ספק בעיניי כי טענתו של התובע בנוגע לאירוע הראשון, קרי העבודה בחודשים מאי-יוני 2002 במשמרות ארוכות, אינה נכונה, שכן הוכח כי התובע כלל לא עבד בפועל אצל הנתבעת בחודשים אלה וכי הוא שהה בחופשת מחלה.

לשם השלמת התמונה יצוין עוד, כי אף היינו מניחים לטובתו של התובע, כי הלה לא דייק ביחס לחודשים הספציפיים שבהם עבד במשמרות ארוכות וכי היו אלה למעשה החודשים שקדמו ליציאתו לחופשת המחלה הממושכת בתאריך 29.4.08 (דהיינו מרץ-אפריל 2008), הרי שלא היה בכך כדי לסייע לתובע. שכן, סרנגה הצהיר – וטענתו זו לא הוכחה וממילא לא נסתרה – כי תקן העבודה לנהגים בסניף פתח-תקווה של הנתבעת הינו שתי משמרות בנות 12 שעות עבודה כל אחת (9 שעות "רגילות" ו-3 שעות נוספות) – משמרת יום ומשמרת לילה, כאשר בכל משמרת עובדים שני "נהגי פנים" (סעיפים 5, 22 לתצהיר סרנגה). בהקשר זה

עולה מדו"חות הנוכחות כי בחלק הראשון של שנת 2002, כלומר עובר ליציאתו של התובע לחופשת המחלה הממושכת, לא חרגה הנתבעת ממדיניות זו כלפי התובע, וזאת למעט יום אחד בודד במהלך תקופה זו שבו עבד התובע 12:38 שעות (בתאריך 15.4.08).

האירוע השני

כאמור, במסגרת האירוע השני טען התובע כי בהוראת ובהנחיית הממונים עליו מטעם הנתבעת נדרש לבצע עבודות שונות מחוץ למסגרת תפקידו, ובפרט עבודות ניקיון של המשאיות (סעיף 4 לתצהיר התובע).

אשר לעניין זה, אין למעשה מחלוקת בין הצדדים כי התובע נדרש לבצע עבודות ניקיון של המשאיות, אלא שהצדדים חלוקים ביניהם אם עבודות אלה היוו חלק מתפקידו של התובע כ"נהג פנים" אצל הנתבעת, אם לאו.

בהקשר זה טענו התובע, עידן (סעיפים 4, 12-13 לתצהירו) וממן (סעיף 3 לתצהירו) כי עבודות אלה לא היוו חלק מתפקידו של "נהג פנים", בעוד סרנגה טען בתצהירו - לאחר תיאור מקיף של תפקידו של "נהג הפנים" - כי:

תפקיד 'נהגי החצר' כולל וכלל מאז ומתמיד, וגם בעת הרלבנטית לתביעה ועובר לה - ניקיון של משאיות החלוקה וניקוי סביבת עבודה, ואין המדובר בעבודה מחוץ למסגרת תפקידו של התובע כנטען על ידו. (סעיף 10 לתצהיר סרנגה).

בעניין זה אני סבורה כי יש להעדיף את עדותו של סרנגה, שבאופן כללי עוררה אמון בעיניי, על פני עדותם של עידן וממן, שכאמור עדותם בעניין האירוע הראשון לא עמדה במבחן החקירה הנגדית. לפיכך יש לקבוע כי עבודות ניקיון המשאיות היוו חלק מהגדרת תפקידו של התובע כ"נהג פנים" ולא ניתן לקבל בהקשר זה את טענתו היסודית של התובע לפיה הוא נדרש לבצע עבודות שונות מחוץ למסגרת תפקידו.

האירוע השלישי

כאמור, במסגרת האירוע השלישי טען התובע כי הנתבעת פעלה בניגוד לקביעת הרופאה התעסוקתית כי עליו לעבוד במשמרות בוקר בלבד וחייבה אותו לבצע את עבודתו בשעות הלילה, וזאת אף בניגוד לרצונו ותוך איומים כי במידה ולא יבצע את עבודתו הוא יפוטר (סעיפים 5-6 לתצהיר התובע).

אף בעניין זה קיימים הבדלים של ממש בין המצהירים מטעמו של התובע, עידן וממן, לבין המצהיר מטעמן של הנתבעות, סרנגה.

עידן וממן טענו בתצהיריהם כי:

כאשר התובע הביא למקום העבודה את הפתק של הרופאה התעסוקתית מיום 30/7/02 שקובעת שאסור לתובע לעבוד בלילות הכניסו את התובע לבירור... [ו]חייבו את התובע לעבוד בלילה אחרת הוא יפוטר מהעבודה. זה למרות שהם ידעו והם ראו את הפתק של הרופאה התעסוקתית מיום 30/7/02 אשר קבעה שאסור לתובע לעבוד בלילות. הם גם איימו על התובע שאם לא יעבוד בלילות הוא יפוטר מעבודתו. לאחר מכן – התובע ואני עבדנו בלילות במשמרות לילה אשר החלו משעה 18:00 בערב ועד לשעה 06:00 בבוקר במפעל... זאת למרות שהמנהלים ידעו כי אסור לתובע לעבוד בלילות... בנוסף גם חברי הועד ידעו על כך שאסור לתובע לעבוד בלילות.

[סעיפים 4-5 לתצהיר ממן – ראו גם סעיפים 5-7 לתצהירו של עידן הזהים למדי לדברים אלה, בשינויים קלים].

לעומתם הצהיר סרנגה כי:

התובע חזר לעבודתו בטמפו... עם הגבלה לעבודה בבוקר לתקופה מסוימת – גם כאן ניתנה הנחיה מפורשת לכבד הגבלה זו וכך אכן בוצע... תימוכין לטענתי זו ניתן למצוא בעובדה כי כשניתן לתובע אישור כי הוא יכול לעבוד רק בשעות היום, גויס לעבודה נהג נוסף.

[סעיפים 24-25 לתצהיר סרנגה].

אף בעניין זה אני סבורה כי יש להסתמך על תצהירו של סרנגה ובעיקר על דו"חות הנוכחות, שמהם עולה בבירור כי במשך שלושת החודשים שלאחר מכתבה של הרופאה התעסוקתית (כלומר עד לתאריך 30.10.02)

עבד התובע רק במשמרות הבוקר, וזאת אף בניגוד בולט לחלק הראשון של שנת 2002, שבו עבד התובע פעמים רבות במשמרת הלילה.

מכלל האמור לעיל אין ספק בעיניי כי אף טענתו של התובע בנוגע לאירוע השלישי, קרי העבודה במשמרות הלילה בניגוד לקביעתה של הרופאה התעסוקתית, אינה נכונה, שכן הוכח כי התובע עבד בתקופה הרלוונטית במשמרות הבוקר בלבד.

לסיכום: אשר לאירועים שלטענת התובע גרמו לנכותו הנפשית, הוכח בפניי בבירור כי האירוע הראשון (עבודה במשמרות מעל 12 שעות בחודשים מאי-יוני 2002) והאירוע השלישי (עבודה במשמרות לילה בשלושת החודשים שלאחר מכתבה של הרופאה התעסוקתית) כלל לא התרחשו. לגבי האירוע השני (ביצוע עבודות ניקיון) אין מחלוקת בין הצדדים כי הוא אכן התרחש, אך הוכח בפניי כי הוא היווה חלק מהגדרת תפקידו של התובע כ"נהג פנים".

הקשר הסיבתי

כידוע, על התובע בעוולות הרשלנות והפרת חובה חקוקה לפי [פקודת הניזקין](#) [נוסח חדש] מוטלת החובה להוכיח, בין שאר היסודות של עוולות אלה, את היסוד המכונה בשם "גרם נזק".

ההלכה באשר ליסוד זה אף היא ידועה וברורה, למשל בהקשר של עוולת הרשלנות:

גרם הנזק כולל בחובו שני יסודות: קיומו של נזק וכן קיומו של קשר סיבתי בין הרשלנות לנזק. יש להוכיח קיומו של קשר סיבתי עובדתי ולאחריו, במצטבר, קשר סיבתי משפטי, בין הרשלנות לבין הנזק. שמע מינה, כי אין אנו נדרשים לבחון קיומו של קשר סיבתי משפטי, שעה שהקשר הסיבתי העובדתי אינו מתקיים. משמעות סיבתית עובדתית בוחנת זיקה פיזיקלית בין הגורם לנזק-אלמלא התנהגות המזיק הנזק לא היה מתרחש באותה עת ובאותה צורה או כפי שנהוג לכנותה: "הסיבה בלעדית אין". קשר סיבתי משפטי בוחן האם ראוי שבגלל אותו סיכון שגרם עובדתית לנזק ראוי להטיל חבות משפטית. זהו מבחן הצפיות: האם יכול היה

לצפות והאם צריך היה. קשר סיבתי משפטי בין הרשלנות הרפואית לנזק מתקיים, כאשר הנזק היה תוצאה צפויה של ההתרשלות. [דברי כבוד השופט ג'ובראן בע"א 916/05 כדר נ' פרופ' הרישנו ואח'].

במקרה שבפנינו, אין ספק כי התובע לא הצליח להראות את קיומו של קשר סיבתי עובדתי בין שלושת האירועים הספציפיים שפורטו בכתב התביעה לבין נכותו הנפשית, וזאת לאור קביעתי דלעיל לפיה אירועים אלה כלל לא התרחשו, כך שממילא לא קיים קשר סיבתי בינם לבין נזק כלשהו (האירוע השני לא התרחש במובן שלא הוכח כי התובע נדרש לבצע עבודות שונות מחוץ למסגרת תפקידו).

בהקשר זה לא למותר לציין עוד כי בתאריך 24.6.2002, היינו עובר למכתבה של הרופאה התעסוקתית ולאחר חופשת מחלה בת כחודשיים, נבדק התובע על ידי הפסיכיאטרית ד"ר סוזנה אב-רון אידלמן שמצאה כי הוא סובל מהתקפי פאניקה והמליצה על טיפול תרופתי (נספח ב/5 לכתב התביעה) מכאן עולה כי, בכל מקרה, התקפי פאניקה אלה ודאי שלא היו קשורים לאירוע השלישי (שנטען כי התרחש לאחר קבלת מכתבה של הרופאה התעסוקתית).

סיכום

בנסיבות אלה אין מנוס מאשר לדחות את התביעה, וזאת לאור העובדה כי התובע לא הצליח להוכיח את טענותיו העובדתיות הבסיסיות כפי שהובאו בכתב התביעה ובראיות מטעמו, כלומר לא הצליח להוכיח את המרכיבים היסודיים של תביעתו ובפרט את היסוד של "גרם נזק".

הערות בנוגע לקשר בין כלל תנאי העבודה של התובע אצל הנתבעת לבין נכותו הנפשית

כאמור, התובע בחר להתמקד בתביעתו בשלושה אירועים ספציפיים בלבד, ולכל אורך הדרך - קרי בכתב התביעה, בתצהירים ובעדויות מטעם התובע ובסיכומים מטעמו - התבססה התביעה במפגיע אך ורק על שלושה

אירועים ממוקדים אלה. כאמור, בנסיבות אלה, ולאור כוחם המחייב של כללי סדר הדין האזרחי, אין מנוס מאשר לדחות את התביעה.

יש להצר על גישה זו, שכן אני סבורה כי היה מקום לברר במסגרת תיק זה טענה רחבה יותר המנסה לקשור בין כלל תנאי העבודה של התובע אצל הנתבעת לבין נכותו הנפשית. טענה זו הייתה דנה באחריותה הכוללת של הנתבעת למקרה, כמעסיקתו של התובע במשך שנים רבות, ולא מתמקדת דווקא בשלושת האירועים הספציפיים שנטענו בכתב התביעה.

ברם, כאמור, טענה רחבה זו לא הועלתה על-ידי התובע בשום שלב של המשפט וממילא היא לא נדונה בצורה רצינית בבית-המשפט ולנתבעות לא ניתנה ההזדמנות להתגונן בפניה.

אף-על-פי-כן, ולשם שלמות התמונה, אני מבקשת בכל זאת להעיר מספר הערות מעבר לדרוש בנוגע לטענה רחבה זו, שאיננה טענה פשוטה כלל ועיקר מבחינת הקשר הסיבתי העובדתי והקשר הסיבתי המשפטי.

הקשר הסיבתי העובדתי בין כלל תנאי העבודה של התובע אצל הנתבעת לבין נכותו הנפשית

כאמור, התובע טען כי הוא היה אדם בריא שמחלת הנפש שלו התפרצה באופן פתאומי בשנת 2002 בשל לחצים ספציפיים במקום עבודתו.

וכך טען התובע בתצהירו:

**אני כעובד עבדתי במסירות רבה לעבודתי, הייתי מיומן, מוכשר וחזר
מוטיבציה בעבודתי במסגרת תפקידי...
עובר לאירוע הייתי אדם בריא בגופו ובנפשו והייתי בעל היכולת למלא
כנדרש את מכלול הדרישות הייחודיות – הן הגופניות והן המנטליות –
הניצבות בפני עובד בתפקידי.
[סעיפים 13-14 לתצהיר התובע].**

גישה זו של התובע, לפיה היה בריא לחלוטין ומחלתו התפרצה בשנת 2002 בעקבות האירועים שתוארו בכתב התביעה, חזרה על עצמה גם בתצהיר התשובה שלו מיום 19.12.04 לשאלון מטעם הנתבעות:

שאלה 10: "כיצד היית מגדיר את מצב בריאותך ערב האירוע נשוא תביעתך?"
תשובת התובע: "תקין, הייתי בריא."
שאלה 12: "האם חלית בעבר במחלות כלשהן... כולל מחלות נפש או בעיות נפשיות?"
תשובת התובע: "לא."
שאלה 54(ב): "כלום נכון הדבר שערב האירוע נשוא תביעתך היו לך קשיים בבצוע עבודתך מסיבות בריאותיות?"
תשובת התובע: "לא נכון לא היו לי בעיות לפני אשר מנעו ממני לעבוד כלל".

בנוסף לכך, התובע תיאר באופן דומה את התפרצות מחלתו בפני המומחה הרפואי מטעם בית-המשפט, פרופ' נוימן (להלן: "פרופ' נוימן"):

באמצע שנת 2002, תוך כדי נהיגה במשאית התחיל להרגיש רע. סבל מסחרחורת, מקוצר נשימה והרגשת פחד. עצר את המשאית בצד הכביש, טלפן שמרגיש רע וביקש שמישהו יבוא להחליפו... מאז חזרו התקפים דומים...
[חוות-דעת פרופ' נוימן מיום 14.2.05, עמ' 2 – במאמר מוסגר יצוין כי התובע טען כי אירוע זה התרחש עוד לפני קבלת מכתב הרופאה התעסוקתית ביום 30.7.02 – א.ל.ע.]

וראו גם תיאור דומה שמסר התובע למומחה הרפואי מטעם הנתבעות, פרופ' טיאנו, בעמ' 2 לחוות-דעתו.

דא עקא, במהלך הדיון בפניי התברר כי עוד בתאריך 14.1.1990, כלומר שנים רבות לפני התקופה שאליה מתייחס כתב התביעה, אובחן התובע על-ידי רשויות צבא ההגנה לישראל כסובל מהפרעות נפשיות מסוג Narcissistic Personality Disorder אִר Schizoid Personality Disorder אִר Borderline Personality Disorder עם הפרעות תפקודיות בינוניות וקשיים בהסתגלות חברתית (מוצג נ/1-2).

כמו כן, מסקירות התיעוד הרפואי של התובע, הנכללות בחוות-הדעת הרפואיות השונות שהוגשו לבית-המשפט, עולה כי קיימות תלונות של התובע על סחרחורות וכאבי ראש שלא נמצא להם מקור אורגאני במספר רב יחסית של מקרים במהלך השנים 1997, 2000, 2001 וראשית שנת 2002.

אשר-על-כן ברור כי טענתו היסודית של התובע, לפיה הוא היה אדם בריא שמחלת הנפש שלו התפרצה באופן פתאומי בשנת 2002 בשל לחצים במקום עבודתו, אינה נכונה.

הדברים באו לידי ביטוי מובהק גם בחוות-הדעת של הרופאים השונים, שבדקו את התובע במסגרת תיק זה ותיארו את אישיותו הבסיסית.

המומחית הרפואית מטעמו של התובע, הפסיכיאטרית ד"ר סוזנה אב-רון אידלמן (להלן: "ד"ר אידלמן"), קבעה בחוות-דעתה כי:

[התובע] בעל אישיות בלתי בשלה עם נטייה לתגובות של חרדה. הפוטנציאל האינטלקטואלי הגבולי מקשה על התפתחות של דפוסי התנהגות והתמודדות מתוחכמים ובוגרים יותר, ולכן הוא ממשיך לתפקד בדפוסיים לא מעובדים, פשוטים וישרים. הוא סבל בעבר מחרדות, אתם הצליח להתמודד ללא פגיעה בתפקוד.
[חוות-דעת ד"ר אידלמן מיום 13.7.03, נספח "ה" לכתב התביעה, עמ' 1 – ההדגשה אינה במקור].

גם בחוות-דעתו הראשונה של פרופ' נוימן נקבע כי התובע סבל מהפרעות נפשיות עוד לפני שנת 2002:

התרשמתי שיש נטייה לאידיאליזציה של מצבו לפני התאונה וייחוס כל בעיותיו הנפשיות למקום העבודה והיחס הגרוע כלפיו. [עמ' 3].
לדעתי מגיל צעיר התקשה לפתח אישיות עצמאית וסבל מהפרעת אישיות בלתי בשלה ותלותית. [עמ' 6, סעיף 6].
קשה לקשור קשר ישיר בין עבודתו של מר פרץ בטמפו במשך שנים רבות לבין הופעת התסמונת החרדתית משנת 2002 ואילך. [עמ' 7, סעיף 11].
[חוות-דעת פרופ' נוימן מיום 14.2.05].

הדברים חזרו על עצמם בחוות-דעתו המשלימה של פרופ' נוימן מיום 22.6.06, שבה שב הלה וכתב כי:

הגורם העיקרי למצבו הנוכחי [של התובע] הוא הפרעת האישיות הבלתי בשלה והתלותית שסבל ממנה עוד לפני הגברת הלחץ במקום העבודה. [חוות-דעת פרופ' נוימן מיום 22.6.06, עמ' 4].

וכך גם בתשובה לשאלת הבהרה מאת באת-כוח הנתבעות השיב פרופ' נוימן ביום 5.4.05 כי:

נכותו הנפשית [של התובע] משנת 1997, לפני התקף הפאניקה בזמן העבודה יוני 2002, הייתה של 30%.

אף-על-פי-כן, למעשה אין חולק כי בשנת 2002 חלה התדרדרות במצבו הנפשי של התובע. בנסיבות אלה, אין זה מן הנמנע כי התדרדרות זו אכן נגרמה לבסוף כתוצאה משילוב של אישיותו הבסיסית ביחד עם תנאי העבודה הקשים יחסית שלהם נחשף התובע, ובפרט עבודה פיזית במשמרות בנות 12 שעות שחלק ניכר מהן היה משמרות לילה. כמו כן ייתכן שלחץ מוגבר כלשהו שנוצר במקום עבודתו של התובע במהלך שנת 2002 תרם אף הוא לתוצאה הסופית, אם כי לחץ מוגבר כזה והסיבה לו (ככל שנוצר בכלל לחץ מוגבר) לא הוכחו בפניי.

ואמנם, זוהי, למעשה, המסקנה שאליה הגיעו ד"ר אידלמן ופרופ' נוימן (אם כי מסקנתם התבססה על תיאורו העובדתי הסובייקטיבי של התובע, שכלל כמובן גם התייחסות לאירועים שלא היו ולא נבראו). עמד על כך פרופ' נוימן בסיכום חוות-דעתו, שבו כתב:

העובדה שהתובע הגיב על הרעה מסוימת בתנאי העבודה בתסמונת חרדתית עם התקפי פאניקה קשורה ברובה לאישיותו הרגישה והחלשה. יש להטיל רק במידה מועטת את האחריות למצבו הנפשי על מקום העבודה. אני מעריך שרק 1/3 מהנכות הנפשית הנוכחית נובע מהקשיים במקום העבודה ו-2/3 מהפרעת האישיות הקודמת.

[חוות-דעת פרופ' נוימן מיום 14.2.05, עמ' 7, סעיף 15].

אביא ביחס לאפשרות זו דוגמא עובדתית אחת קונקרטיה שמצאתי בעצמי בחומר הראיות – דוגמא אשר מעולם לא הועלתה על-ידי התובע ואילו הייתה נטענת ומוכחת כדבעי הייתה עשויה אולי לבסס קשר סיבתי עובדתי, ולו חלקי, בין תנאי עבודתו של התובע לבין נכותו הנפשית:

כאמור, טענתו היחידה של התובע ביחס לתקופה שלאחר מכתבה של הרופאה התעסוקתית (30.7.02) הייתה כי הנתבעת חייבה אותו לבצע את עבודתו בשעות הלילה בניגוד לאמור במכתב. כאמור לעיל, טענה זו התבררה כלא נכונה. ברם, מעיון בדו"חות הנוכחות עולה לכאורה כי בתקופת שלושת החודשים שלאחר מכתבה של הרופאה התעסוקתית (כלומר עד לתאריך 30.10.02) לא הקפידה הנתבעת על העסקתו של התובע רק במשך 8 שעות עבודה ביום, כקבוע בהמלצת הרופאה התעסוקתית, אלא העסיקה אותו במשך שעות רבות יותר. כך, במהלך תקופה זו עבד לכאורה התובע 54 ימים (לא כולל ימי חופשה, מחלה וסופי שבוע), שרק ב-8 מתוכם (כ-15% בלבד) עבד הוא במשך 8 שעות עבודה ומטה. בשאר 46 הימים (כ-85%) עבד לכאורה התובע למעלה מ-8 שעות, כאשר ב-10 ימים מתוך 46 ימים אלה עבד התובע למעלה מ-12 שעות (כולל יום אחד שבו עבד למעלה מ-13 שעות, יומיים שבהם עבד למעלה מ-15 שעות ויום אחד שבו עבד למעלה מ-17 שעות).

כאמור, לנתבעות לא ניתנה ההזדמנות להתגונן מפני טענה עובדתית זו, ועל כל פנים ההתדרדרות במצבו הנפשי של התובע החלה בסביבות חודש אפריל 2002 (בעקבותיה יצא הוא לחופשת מחלה ממושכת), כלומר כשלושה חודשים לפני מכתבה של הרופאה התעסוקתית. ואולם, כאמור, הדבר עשוי היה לרמז בכל זאת על קשר סיבתי עובדתי בין אלמנטים שונים בתנאי עבודתו של התובע אצל הנתבעת לבין נכותו הנפשית, והיה מקום לברר עניין זה באופן רחב יותר.

הקשר הסיבתי המשפטי בין כלל תנאי העבודה של התובע אצל הנתבעת לבין נכותו הנפשית

גם שאלת הקשר הסיבתי המשפטי בין כלל תנאי העבודה של התובע אצל הנתבעת לבין נכותו הנפשית כלל לא הועלתה ולא נדונה בפניי. למותר לציין, כי זו אינה שאלה טריוויאלית וכי היה מקום לשמוע טיעונים בעניינה ולבררה לעומק.

אדגים מורכבות זאת בכמה דוגמאות:

מחד, מן הראיות שהובאו על-ידי הנתבעות עצמן, כגון חופשות המחלה הרבות של התובע, עולה לכאורה כי הנתבעת הייתה מודעת למצבו הנפשי המיוחד של התובע, כפי שהצהיר למעשה סרנגה בתצהירו ולאחר מכן העיד בחקירתו הנגדית:

...התובע עבד בטמפו משך שנים ארוכות, כאשר משך כל תקופת העסקתו בטמפו נהג התובע להעדר לעיתים תכופות מעבודתו בשל סחרחורות וכאבי ראש. התובע טען בפני לא אחת... כי הוא סובל מסחרחורת, מכאבי ראש, ומתקשה לקום בבוקר ולהגיע לעבודתו.
[סעיף 13 לתצהיר סרנגה].

המדובר היה בעובד בעייתי, אשר ביצע משך זמן רב... שרשרת מעשים והתנהגויות אשר אינם הולמים את נורמות החברה וכללי התנהגות בסיסיים. כאשר, כדרך התנהגות, יצר התובע פרובוקציות ועימותים. כך ולשם הדוגמא בלבד, התובע נדרש לא אחת לבצע משימות פשוטות של ניקיון משאיות ו/או הזזת כלי רכב (שזוהו תפקידו) והתנהגות זו בתנאים מתנאים שונות, כאשר הוא מתקומם כנגד ביצוע המשימות. התובע הרבה במהלך עבודתו... וללא כל סיבה והצדקה, להתחמק מביצוע מטלות, וכאשר ביצע את המטלות אשר הוטלו עליו, לא ביצע זאת בשלמות, ותמיד לווה זאת בצעקות, קללות, איומים והכפשות, התובע נהג בגסות כלפי חבריו לעבודה וכלפי מנהליו, איחר למשמרות ולעבודתו וכיוצא ב.
[סעיפים 17-19 לתצהיר סרנגה].

ש. אתה מכיר אותו [את התובע – א.ל.ע.] 10 שנים.
ת. לכל אורך הדרך היה כזה. הוא היה בעיתי. לכל אורך התקופה שהיה בטמפו היה בעיתי.
ש. נכון שהוא לא פעל אף פעם באלימות כלשהיא?
ת. לכל אורך הדרך כן, לא אלימות, מילולית, צעקות וקללות לכל אורך התקופה.
ש. אלימות פיזית?
ת. גם פה לא היה. בעצם מדובר באלימות מילולית.

...

ת. ...לא ראית איך הוא התנהג שם. אם היית רואה איך התנהג באותו יום,
 היית אומר הוא משוגע. אני אומר לך באמת. אם היית רואה באותו רגע,
 מה היית מסיק?
 ש. שהוא משוגע?
 ת. נכון.
 [עמ' 37 לפרוטוקול, שורות 18-22].

בנסיבות אלה, מתעוררת השאלה אם הנתבעת, כמעסיק סביר, לא הייתה צריכה לצפות שתנאי עבודתו של התובע, הקשים באופן יחסי, יובילו בסופו של עניין להחמרת מצבו הנפשי, שהיה בעייתי מלכתחילה, ולנהוג במשנה זהירות ביחס אליו (למשל בכל הנוגע למילוי קפדני של הוראות הרופאה התעסוקתית).

ברם, מאידך, התובע עבד אצל הנתבעת ברציפות משנת 1986 לערך, כאשר נטען כי ההתדרדרות המשמעותית במצבו אירעה רק 16 שנה לאחר תחילת עבודתו אצל הנתבעת, במהלך שנת 2002. כמו כן עולה מחומר הראיות כי מעברו של התובע לסניף פתח-תקווה של הנתבעת היה בשנת 1997, כלומר כ-5 שנים לפני ההתדרדרות במצבו הנפשי, כאשר באותן 5 שנים שימש הלה באותו תפקיד של "נהג פנים", ללא שינוי. בנסיבות אלה, שבהן התובע עבד שנים כה רבות אצל הנתבעת ללא קושי נפשי של ממש (למעט סחרחורות וכאבי ראש כמפורט לעיל, אשר לפני שנת 2002 איש לא הציע לייחס אותן למצבו הנפשי), אין זה ברור כלל ועיקר כי הנתבעת, כמעסיק סביר, יכולה הייתה לצפות שתנאי עבודתו הקבועים והבלתי-משתנים של התובע יובילו לבסוף להחמרה במצבו הנפשי.

בנוסף לכך, שיקולי המדיניות במקרה זה (לרבות הגישה הכלכלית למשפט) מעוררים לכאורה שאלה כבדת משקל, אם נכון היה להטיל את האחריות למצבו של התובע על הנתבעת. שכן, פסיקה כזו עלולה להרתיע מעסיקים שונים מליטול על עצמם סיכון בלקיחת אחריות על עובדים בעייתיים בעלי צרכים מיוחדים, וכפועל יוצא מכך עובדים אלה ייפלטו ממעגל העבודה ומצבם אף יחמיר (כפי שאף אירע במקרה שבפנינו לתובע, שמצבו החמיר מאז שפוטר מעבודתו אצל הנתבעת בשנת 2003 והפך למובטל). גישה זו בולטת במיוחד בענייננו, הואיל ולמרות שכאמור הנתבעת הייתה מודעת למצבו הנפשי המיוחד של התובע, הרי שהוכח בפניי כי היא עשתה מאמצים רבים להשאירו בעבודה למרות התנהגותו החריגה. עמד על כך סרנגה בתצהירו ולאחר מכן בחקירתו הנגדית:

על אף התנהגותו כפי שפורטה לעיל על ידי, טופל התובע בכפפות של משי על ידי כל המנהלים בסניף, כאשר על תקלות ובעיות התנהגות מצדו, נהגנו במידה רבה של סלחנות יתרה משך זמן רב וממושך, עד אשר לא ניתן היה לעשות כן...
[סעיף 21 לתצהיר סרנגה].

ש. חלק מהתנהגות הבעייתית שלו של פרץ שהוא טוען לה, זה בגלל מצבו הבריאותי שהוא טוען?
ת. הוא טוען. אני חושב שכל התקופה שעבד בטמפו היה בעיתי. הגנו עליו מתוך רחמים שלא יפוטרו ולא תהיה לו תעסוקה.
[עמ' 43 לפרוטוקול, שורות 18-20].

ש. שלא ביצע מטלות בשלמות, מי העיר?
ת. אם זה הנהלה בבירורים, שהיו אומרים תראה איך הוא מתנהג, שהיו נותנים לו מטלה לקחת רכב, היה משתולל, היה אומר יש לי פלטינה ביד, לא יכול להרים. לכל אורך הדרך הייתי מגן עליו כל הזמן.
[עמ' 44 לפרוטוקול, שורות 9-12].

לא זו אף זו, אין זה מן הנמנע - והנושא לא נבחן בפניי בראיות משום שהתובע כלל לא טען בעניין זה והנתבעות ממילא לא הגיבו לטענה זו - כי על אף כל הקשיים עבודתו אצל הנתבעת דווקא הטיבה עם מצבו של התובע, שהעיד על עצמו כי עבודתו היוותה חלק גדול משגרת יומו ומתוכן חייו, ומצבו הלך, כאמור, והתדרדר לאחור פיטוריו.

לסיכום: כאמור, שאלות עובדתיות ומשפטיות חשובות אלה, הקשורות לקשר הסיבתי העובדתי והמשפטי בין כלל תנאי העבודה של התובע אצל הנתבעת לבין נכותו הנפשית, כלל לא נטענו בפניי וממילא לא התבררו עד תומן, ולפיכך, לדאבוני, אין לי צורך (או יכולת) להכריע בהן במקרה זה.

סיכום

מכלל האמור לעיל, התביעה נדחית.

התובע יישא בהוצאות הנתבעות בסך של 5,000 ₪. כמו כן ישיב התובע לנתבעות סך של 1,000 ₪ בגין מחצית משכר הופעתו בבית-המשפט של העד פרופ' נוימן, ששולם על-ידי הנתבעות.

המזכירות תשלח את פסק-הדין בדואר לצדדים.

ניתנה היום ה' בטבת, תשס"ט (1 בינואר 2009) בהעדר הצדדים.

איריס לושי עבודי 54678313-2274/04

איריס לושי-עבודי, שופטת

קלדנית: לימור

נוסח זה כפוף לשינויי עריכה וניסוח.

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה